

กาลามสูตรกับแนวคิดรัฐศาสตร์ตะวันตก: การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ และนัยยะต่อการพัฒนาประชาธิปไตยร่วมสมัย*

KALAMA SUTTA AND WESTERN POLITICAL CONCEPTS: A COMPARATIVE ANALYSIS AND IMPLICATIONS FOR CONTEMPORARY DEMOCRATIC DEVELOPMENT

พงษ์พันธ์ วงศ์หนองเตย¹ และ สุกิจ ชัยมุสิก²

Pongpunt Wongnongteoi¹ and Sukit Chaimusik²

¹⁻²มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

¹⁻²Mahamakut Buddhist University, Thailand

Corresponding Author's Email: pongpuntw@gmail.com

วันที่รับบทความ : 7 มกราคม 2567; วันที่แก้ไขบทความ 16 กุมภาพันธ์ 2567; วันที่ตอบรับบทความ : 26 กุมภาพันธ์ 2567

Received 7 January 2024; Revised 16 February 2024; Accepted 16 February 2024

บทคัดย่อ

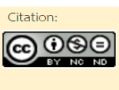
กาลามสูตรเป็นหลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมการใช้วิจารณญาณและปัญหาในการพิจารณาความจริง โดยไม่ยึดติดกับความเชื่อหรืออำนาจใดโดยปราศจากการไตร่ตรอง แม้กาลามสูตรจะเป็นคำสอนที่เกิดขึ้นเมื่อกว่า 2,500 ปีมาแล้ว แต่หลักการของมันยังคงมีความทันสมัยและสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับบริบททางการเมืองและสังคมร่วมสมัยได้เป็นอย่างดี บทความวิชาการนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างหลักการของกาลามสูตรกับแนวคิดทางรัฐศาสตร์ตะวันตกที่สำคัญ เพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณูปการของภูมิปัญญาตะวันออกต่อการพัฒนาการเมืองการปกครองในยุคปัจจุบัน

* พงษ์พันธ์ วงศ์หนองเตย และ สุกิจ ชัยมุสิก. (2567). กาลามสูตรกับแนวคิดรัฐศาสตร์ตะวันตก: การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบและนัยยะต่อการพัฒนาประชาธิปไตยร่วมสมัย. วารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์, 1(1), 56-73.

Pongpunt Wongnongteoi and Sukit Chaimusik. (2024). Kalama Sutta and Western Political Concepts: A Comparative Analysis and Implications for Contemporary Democratic Development. Journal of Social Sciences Innovations, 1(1), 56-73.;

DOI: <https://doi.org/10.14456/jssi.2024.4>

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/jssi>

การศึกษานี้นำเสนอการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างหลักกาลามสูตรกับแนวคิดทางรัฐศาสตร์ตะวันตกที่สำคัญ ได้แก่ เสรีนิยม อรรถประโยชน์นิยม แนวคิดเหตุผลนิยมในยุคเรืองปัญญา และประชาธิปไตย ผลการวิเคราะห์ได้แสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องระหว่างหลักการของกาลามสูตรกับแนวคิดเหล่านี้ ทั้งในแง่ของการให้ความสำคัญกับเสรีภาพและความเสมอภาคของปัจเจกบุคคล การเน้นการประเมินจากผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง การใช้เหตุผลและการศึกษาเชิงประจักษ์ ตลอดจนการพัฒนาวิจารณ์ญาณของประชาชนซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของประชาธิปไตย

บทความนี้เสนอว่าหลักกาลามสูตรมีคุณูปการอย่างยิ่งต่อการศึกษารัฐศาสตร์ในยุคปัจจุบัน โดยสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาวิจารณ์ญาณและปัญหาในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางการเมืองการปกครองได้อย่างรอบด้านและลุ่มลึก อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้าใจและการวิเคราะห์ทางการเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลในสังคม

คำสำคัญ: กาลามสูตร, รัฐศาสตร์, เสรีนิยม, อรรถประโยชน์นิยม, เหตุผลนิยม, ประชาธิปไตย

Abstract

The Kalama Sutta is a significant teaching in Buddhism that promotes the use of critical thinking and wisdom in examining truth, without blindly adhering to beliefs or authorities without reflection. Although the Kalama Sutta originated over 2,500 years ago, its principles remain relevant and applicable to contemporary political and social contexts. This academic article aims to analyze the connections between the principles of the Kalama Sutta and key Western political science concepts, demonstrating the contributions of Eastern wisdom to the development of modern politics and governance.

This study presents a comparative analysis between the Kalama Sutta and important Western political science concepts, including liberalism, utilitarianism, Enlightenment rationalism, and democracy. The analysis reveals correlations between the principles of the Kalama Sutta and these concepts, particularly in terms of emphasizing individual freedom and equality, focusing

on empirical outcomes, employing reason and empirical study, and developing public critical thinking as a fundamental basis for democracy.

This article proposes that the Kalama Sutta has significant contributions to offer contemporary political science studies. It can be applied to develop critical thinking and wisdom in analyzing political phenomena comprehensively and profoundly, leading to enhanced political understanding and quality analysis. This, in turn, forms an essential foundation for the development of democracy and good governance in society.

Keywords: Kalama Sutta, Western Political Science, Liberalism, Utilitarianism, Rationalism, Democracy

บทนำ

ในยุคปัจจุบันที่ข้อมูลข่าวสารหลั่งไหลอย่างรวดเร็วและไร้พรมแดน ท่ามกลางกระแสของข่าวปลอม การโฆษณาชวนเชื่อ และความขัดแย้งทางความคิดที่รุนแรงในสังคม การพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อและวิจารณ์ญาณของพลเมืองกลายเป็นประเด็นสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ (Livingstone, 2004; Diamond, 2015) ในขณะเดียวกัน การแสวงหาแนวทางในการบูรณาการภูมิปัญญาตะวันออกเข้ากับองค์ความรู้ทางรัฐศาสตร์สมัยใหม่ก็เป็นแนวทางที่น่าสนใจในวงวิชาการ เนื่องจากมีศักยภาพในการเสริมสร้างมุมมองที่รอบด้านและลุ่มลึกในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางการเมือง

พระพุทธศาสนาถือเป็นภูมิปัญญาตะวันออกเช่นกัน โดยเป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญกับการแสวงหาสัจธรรมด้วยปัญญา ดังปรากฏในพุทธพจน์ที่ว่า "ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก" หลักคำสอนที่สะท้อนแนวคิดนี้อย่างชัดเจนคือ "กาลามสูตร" ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ชาวกาลามะผู้ประสบความสับสนจากคำสอนที่ขัดแย้งกันของนักปราชญ์ต่างสำนัก พระพุทธองค์ทรงเน้นย้ำถึงความสำคัญของการใช้วิจารณ์ญาณในการพิจารณาข้อมูลอย่างรอบคอบก่อนที่จะยอมรับหรือปฏิบัติตาม โดยทรงแนะนำไม่ให้เชื่อถือสิ่งใดโดยปราศจากการไตร่ตรองด้วยเหตุผล 10 ประการ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2556)

หลักการในกาลามสูตรนี้มีได้จำกัดอยู่เพียงในบริบทของการศึกษาพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังคงมีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับวิธีวิทยาของศาสตร์สมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน

สาขาวิชารัฐศาสตร์ ซึ่งเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลและหลักฐานอย่างเป็นระบบ มากกว่าการยอมรับข้อสรุปโดยปราศจากการตรวจสอบ (Roskin et al., 2017) ด้วยเหตุนี้ บททบทวนวิชาการนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างแนวคิดในกาลามสูตรกับทฤษฎีรัฐศาสตร์สำนักต่าง ๆ อาทิ แนวคิดเสรีนิยม สังคมนิยม และประชาธิปไตย เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนากับองค์ความรู้ทางรัฐศาสตร์สมัยใหม่

การศึกษานี้มีความสำคัญในการเสริมสร้างความเข้าใจถึงคุณค่าของภูมิปัญญาดั้งเดิมในบริบทของการศึกษาทางสังคมศาสตร์ร่วมสมัย และนำเสนอแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักกาลามสูตรเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้และวิเคราะห์ในสาขาวิชารัฐศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้และการศึกษาในสาขาวิชานี้ต่อไป

เนื้อหาในกาลามสูตร

กาลามสูตร คือ พระสูตรที่พระพุทธเจ้าได้สอนชาวกาลามะ ซึ่งอยู่อาศัยอยู่ที่ เกสปุตตนิคม (เก-สะ-ปุต-ตะ-นิ-คม) ชื่อพระสูตรนี้ในพระไตรปิฎกจึงเรียกว่า "เกสปุตตสูตร" ตามตำบลที่อยู่ที่พระองค์ทรงสอน แต่คนทั่วไปมักเรียก "กาลามสูตร" ตามสกุลของผู้อาศัยที่นั่นคือ "ชาวสกุลกาลามะ" โดยเกสปุตตสูตร (กาลามสูตร) นี้ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกเล่มที่ 20 พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 12 อังคุตตรนิกาย ทิกนิบาต ทุติยปัณณาสก์ มหาวรรค เกสปุตตสูตร

ครั้งนั้น พระพุทธเจ้าได้เสด็จจาริกไปในแคว้นโกศล พร้อมพระสงฆ์หมู่ใหญ่ ไปถึงหมู่บ้านของชาวกาลามะ ที่เรียกว่า เกสปุตตนิคม ชาวกาลามะ แห่แหนมาเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ ด้วยได้ยินคำร่ำลือกิตติศัพท์แห่งพระองค์ ชาวกาลามะได้ทูลถามว่า

"พระเจ้าข้า มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่งมายังเกสปุตตนิคม สมณพราหมณ์พวกนั้นพูดประกาศ แต่เฉพาะวาตะของตัวเท่านั้น ส่วนวาตะของผู้อื่นช่วยกันกระทบกระเทียบ ดูหมิ่นพูดกด ทำให้ไม่น่าเชื่อ พระเจ้าข้า มีสมณพราหมณ์อีกพวกหนึ่งมายังเกสปุตตนิคม ถึงพราหมณ์พวกนั้น ก็พูดประกาศแต่เฉพาะวาตะของตนเท่านั้น ส่วนวาตะของผู้อื่นช่วยกันกระทบกระเทียบ ดูหมิ่น พูดกด ทำให้ไม่น่าเชื่อ พระเจ้าข้า พวกข้าพระองค์ยังมีความเคลือบแคลงสงสัยในสมณพราหมณ์เหล่านั้นอยู่ที่เดียวว่า ท่าน สมณพราหมณ์เหล่านั้น ใครพูดจริง ใครพูดเท็จ"

ใจความสำคัญของคำกราบทูลคือ มีสมณพราหมณ์หลายพวกมายังที่นี่ ได้ประกาศคำสอนของเขา แต่กล่าวกระทบกระเทียบ ดูหมิ่น พูดกด ทำให้ไม่น่าเชื่อ ทำให้ชาวบ้านสงสัยว่าเคลือบแคลงสงสัยในสมณพราหมณ์เหล่านั้นอยู่ที่เดียวว่า ใครพูดจริง ใครพูดเท็จ

พระพุทธเจ้าทรงตอบด้วยหลักคิด 10 ข้อ ดังจะแสดงพร้อมคำขยายความดังต่อไปนี้

1. อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการฟังตามกันมา (มา อนุสสเวน)

อย่ายึดถือตามคำพูดที่ได้ยินได้ฟังต่อ ๆ กันมา เพราะการพูดปากต่อปากนั้น เนื้อหาสาระมักจะคลาดเคลื่อนผิดเพี้ยนไปจากต้นฉบับเดิม เปรียบเหมือนเกมส่งข่าวที่เล่นสนุก ๆ กันว่า "กาเซ็ดปาก" อาจจะกลายเป็น "กาเจ็ดปาก" ไปก็ได้ ดังนั้นไม่ควรปักใจเชื่อข้อมูลข่าวสารที่รับฟังมาจากการบอกเล่าต่อกันมา โดยไม่ได้ตรวจสอบความถูกต้องเสียก่อน

2. อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการถือสืบๆกันมา (มา ปรมปราย)

อย่ายึดมั่นถือมั่นในสิ่งที่เป็นประเพณี ความเชื่อ หรือคำบอกเล่าที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา จากบรรพบุรุษ เพียงเพราะมันเป็นของเก่าแก่เนิ่นนานเท่านั้น แต่ควรใช้เหตุผลพิจารณาให้ถึง ถ้วนถึงความถูกต้องและประโยชน์ของความเชื่อและแนวปฏิบัตินั้น ๆ ด้วย อย่างเช่น เรื่องเถรสองบาตร ความเชื่อพื้นบ้านหรือตำนานต่าง ๆ เป็นต้น

3. อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการเล่าลือ (มา อิติกราย)

อย่าหลงเชื่อไปตามกระแสข่าวลือหรือข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้ยินมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่โซเชียลมีเดียแพร่หลายเช่นทุกวันนี้ มักมีข่าวปลอมหรือภาพหลอกตา (Fake News) ปรากฏอยู่มากมาย บางครั้งมีการใส่สีตีไข่ข้อมูลให้น่าตื่นเต้น สร้างกระแสให้ผู้คนแชร์ส่งต่อกันไปมา เช่น ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ผ่านมาก็มีข่าวปลอมเกี่ยวกับโรคระบาดจำนวนมาก ที่ก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน ยิ่งแชร์กันมาก คนก็ยิ่งเชื่อ การปลงใจเชื่อตามกระแสข่าวลือโดยไม่ไตร่ตรองนั้นจึงอาจนำไปสู่ความหลงผิดได้ง่าย

4. อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการอ้างตำรา หรือคัมภีร์ (มา ปิฎกสมปทานน)

อย่ายึดถือตามตำราหรือคัมภีร์ต่าง ๆ ที่มีผู้อ้างอิงมา ทั้งนี้เพราะบางครั้งตำราเหล่านั้นอาจมีข้อมูลที่ไม่ถูกต้องปะปนอยู่ หรือบางครั้งผู้ที่นำมาอ้างก็อาจตีความคลาดเคลื่อนไปจากต้นฉบับจริง ๆ ก็เป็นได้ ดังนั้นแม้จะมีการอ้างอิงมาจากตำรา ก็ควรใช้วิจารณญาณของตนเองพิจารณาไตร่ตรองเสียก่อน

5. อย่าปลงใจเชื่อ เพราะตรรกะ (มา ตกุกเหตุ)

อย่าคาดเดาหรือสรุปเอาเองตามความคิดของตน เพราะที่เราคิดเอาไว้แล้วนั้น แม้จะฟังดูมีเหตุผลสมเหตุสมผลน่าจะเป็นไปได้ แต่ความจริงอาจไม่ได้เป็นอย่างนั้นเสมอไป เปรียบเหมือนทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์สมัยโบราณของอริสโตเติล ที่เชื่อว่าวัตถุที่มีน้ำหนักมากกว่าต้องตกลงถึง

พื้นเร็วกว่าวัตถุที่มีน้ำหนักน้อยกว่า ซึ่งต่อมากาลิเลโอได้พิสูจน์ยืนยันโดยการทดลองปล่อยลูกเหล็กที่มีน้ำหนักต่างกันจากหอเอนปิซ่า แล้วพบว่ากลับตกถึงพื้นพร้อมกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามที่อริสโตเติลคาดการณ์ไว้แต่แรก

6. อย่าปลงใจเชื่อ เพราะการอนุมาน (มา นยเหตุ)

อย่าด่วนสรุปตัดสินใจไปตามการคาดคะเนหรืออนุมานของเรา เพราะสิ่งที่เราคาดการณ์เอาไว้ั้น หลายครั้งก็อาจจะผิดพลาดไม่เป็นดังที่คิด ยกตัวอย่างเช่น เห็นฟ้าคะนองฝนตก เราอาจคาดหวังว่าฝนจะตกหนัก แต่สุดท้ายอาจจะมีการแสลมพัดพาเมฆฝนให้พัดผ่านไป ไม่ได้ตกหนักตามที่เราคิดไว้ก็เป็นได้

7. อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล (มา อากาการปริวิตกเกน)

อย่ายึดติดหรือปักใจเชื่อสิ่งต่าง ๆ โดยอาศัยการคิดวิเคราะห์พิจารณาตามลักษณะอาการที่ปรากฏภายนอกเพียงอย่างเดียว เพราะบางครั้งเราอาจคิดไปเองว่ามันต้องเป็นอย่างนี้ อย่างนั้น ทั้ง ๆ ที่ความจริงอาจไม่ได้เป็นเช่นนั้นก็ได้ เปรียบเสมือนเราเห็นคนที่แต่งกายภูมิฐานดูดี ก็คิดไปเองว่าเขาจะต้องร่ำรวยมีฐานะ หรือเห็นผู้หญิงท้องโตก็คิดไปว่าเธอคงจะกำลังตั้งครรภ์ ทั้ง ๆ ที่จริง ๆ แล้วอาจไม่ใช่เช่นนั้นเสมอไปได้

8. อย่าปลงใจเชื่อ เพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว (มา ฏิฐินิขมาณกขนติยา)

อย่าปักใจเชื่อสิ่งต่าง ๆ เพียงเพราะมันสอดคล้องกับทฤษฎีหรือทัศนคติความเชื่อที่เรายึดมั่นถือมั่นอยู่ก่อนแล้ว บางครั้งเรามีความคิดเห็นเป็นของตนเองไว้ก่อนอยู่แล้วว่า เรื่องนี้น่าจะเป็นอย่างนี้ ๆ พอมีใครมาพูดในสิ่งที่สอดคล้องกับที่เราคิด ก็ปลงใจเชื่อไปเลยว่ามันต้องจริงเป็นแน่ ทั้ง ๆ ที่อาจจะไม่จริงก็ได้

9. อย่าปลงใจเชื่อ เพราะมองเห็นรูปลักษณ์น่าจะเป็นไปได้ (มา ภพพรูปตยา)

อย่ายึดมั่นถือมั่นเชื่อถือในสิ่งต่าง ๆ ด้วยการมองแค่ภาพลักษณ์ภายนอกของบุคคลหรือสิ่งนั้น ว่าน่าจะเป็นเชื่อถือได้หรือไม่ เพราะการปักใจเชื่อโดยใช้เพียงการมองภายนอกเป็นเกณฑ์ตัดสิน โอกาสจะหลงเชื่อหรือถูกหลอกนั้นย่อมมีสูงมาก เหมือนสำนวนที่ว่า "Don't judge a book by its cover" ซึ่งแปลเป็นไทยว่า "อย่าตัดสินคุณค่าหนังสือที่ปก"

10. อย่าปลงใจเชื่อ เพราะนับถือว่า ท่านผู้นี้เป็นครูอาจารย์ของเรา (มา สมโณ โน ครูติ)

อย่าปักใจเชื่อตามสิ่งที่ครูอาจารย์หรือผู้ที่เรานับถือได้พูดไว้เสมอไป เพียงเพราะเหตุผลที่ว่า เขาเป็นคนที่เราเคารพนับถือ ซึ่งแม้แต่พระพุทธเจ้าเองยังทรงสอนให้พุทธศาสนิกชนอย่า

เพิ่งเชื่อถ้อยคำสอนของพระองค์ทันที ด้วยเหตุผลที่ว่าพระองค์เป็นศาสดา ถือว่าเป็นหลักคำสอนที่เปิดกว้างให้เราได้คิดทบทวนไตร่ตรอง ใช้ปัญญาของเราเองเป็นเครื่องพิจารณาความถูกต้องเหมาะสมมากกว่าจะเชื่อตามไปเสียหมด

หลังจากพระพุทธเจ้าได้สอนชาวกาลามะว่า อย่าเพิ่งปักใจเชื่อด้วยเหตุ 10 ประการแล้ว ทรงสอนต่อว่า

“..ต่อเมื่อใด พิจารณาเห็นด้วยปัญญาว่า ธรรมเหล่าใด เป็นอกุศล มีโทษ นักปราชญ์ดีเตียน เมื่อทำแล้วย่อมให้เกิดแต่ส่วนที่ไม่เป็นประโยชน์และความทุกข์ ท่านควรละธรรมเหล่านั้นเสีย ธรรมเหล่าใด เป็นกุศล ไม่มีโทษ นักปราชญ์สรรเสริญ เมื่อทำแล้วย่อมให้เกิดประโยชน์และความสุข ท่านควรเข้าถึงธรรมเหล่านั้น..”

ทรงตรัสถามให้เห็นจริงในโทษของ ความโลภ ความโกรธ ความหลง และคุณของความไม่โลภ ความไม่โกรธ ความไม่หลง ทรงสอนเรื่องการเจริญพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา (เมตตาริจิตคิดจะเป็นสุข) กรุณา (สงสารคิดจะช่วยให้พ้นทุกข์) มุทิตา (ยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี ไม่ริษยา) อุเบกขา วางใจเป็นกลาง)

ทรงสอนว่า อริยสาวกนั้นมีจิตไม่มีเวรอย่างนี้ มีจิตไม่มีความเบียดเบียนอย่างนี้ มีจิตไม่เศร้าหมองอย่างนี้มีจิตผ่องแผ้วอย่างนี้ ย่อมได้รับความอุ่มใจ 4 ประการ

ถ้าผลของความชั่วมี ตนก็จะเข้าถึงสุคติโลก สวรรค์ (เพราะตนทำความดี)

ถ้าผลของความดีความชั่วไม่มี ก็รักษาตัวให้มีความสุขได้ในโลกปัจจุบัน

ถ้าบุคคลเมื่อทำบาปก็ชื่อว่าทำบาป ตนไม่ทำบาป ก็จะไม่ประสบทุกข์

ถ้าบุคคลเมื่อทำบาปก็ชื่อว่าไม่ทำบาป เราก็พิจารณาเห็นตนบริสุทธิ์ทั้ง 2 ส่วนในโลกนี้

สรุปได้ว่า กาลามสูตรเป็นหลักคำสอนที่เน้นการใช้วิจารณ์ญาณและปัญญาในการพิจารณาความจริง โดยไม่ยึดติดกับความเชื่อหรืออำนาจใดโดยปราศจากการไตร่ตรอง พระพุทธเจ้าทรงสอนให้พิจารณาสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง โดยเฉพาะการประเมินจากผลที่เกิดขึ้นจริงว่าเป็นกุศลหรืออกุศล นำมาซึ่งประโยชน์สุขหรือโทษทุกข์ หลักการนี้มุ่งเน้นการพัฒนาปัญญาและความเป็นอิสระทางความคิดของบุคคล ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาตนเองและสังคม

การประยุกต์กาลามสูตรในรัฐศาสตร์

กาลามสูตรเป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เน้นการใช้ปัญญาในการไตร่ตรองพิจารณาความจริง โดยไม่ด่วนปลงใจเชื่อสิ่งใดง่าย ๆ แนวคิดนี้มีความสอดคล้องกับทฤษฎีทางรัฐศาสตร์หลายสำนัก ซึ่งล้วนให้ความสำคัญกับการใช้เหตุผลและวิจรรณญาณในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางการเมืองการปกครอง อีกทั้งยังส่งเสริมเสรีภาพทางความคิดของปัจเจกบุคคลในฐานะพลเมืองของรัฐอีกด้วย

กาลามสูตร กับแนวคิดเสรีนิยม (Liberalism)

เสรีนิยม (Liberalism) เป็นปรัชญาการเมืองที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนาประชาธิปไตยสมัยใหม่ โดยมีหลักการสำคัญคือให้ความสำคัญกับเสรีภาพและความเสมอภาคของปัจเจกบุคคล แนวคิดนี้มีรากฐานมาจากความเชื่อที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีและสิทธิที่จะกำหนดชะตากรรมของตนเอง โดยปราศจากการครอบงำจากอำนาจรัฐหรือองค์กรใด ๆ (Roskin et al., 2017) นอกจากนี้ เสรีนิยมยังให้ความสำคัญกับการใช้เหตุผลในการแสวงหาความจริงและตัดสินใจ มากกว่าการยอมรับสิ่งต่าง ๆ ตามความเชื่อหรือคำบอกเล่าที่ปราศจากหลักฐานรองรับ

หลักการของเสรีนิยมมีความสอดคล้องอย่างน่าสนใจกับหลักกาลามสูตรในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นคำสอนที่ส่งเสริมให้บุคคลใช้ปัญญาไตร่ตรองสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองอย่างเป็นอิสระ โดยไม่จำเป็นต้องเชื่อหรือปฏิบัติตามผู้มีอำนาจหรือแม้แต่คำสั่งสอนของศาสดาโดยปราศจากการพิจารณา (Bhikkhu, 2013) กาลามสูตรสอนให้บุคคลพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ด้วยเหตุผลและประสบการณ์ของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเสรีนิยมที่เน้นการใช้เหตุผลและการตัดสินใจด้วยตนเองของปัจเจกบุคคล

ทั้งเสรีนิยมและกาลามสูตรต่างให้ความสำคัญกับการใช้วิจรรณญาณและการคิดอย่างมีเหตุผล โดยไม่ยึดติดกับอำนาจหรือความเชื่อที่ไม่ผ่านการพิสูจน์ แนวคิดทั้งสองนี้สะท้อนให้เห็นถึงการให้คุณค่ากับศักยภาพและเสรีภาพทางปัญญาของปัจเจกชน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของสังคมประชาธิปไตยสมัยใหม่ (Larmore, 2004)

ในบริบทการเมืองปัจจุบัน การประยุกต์ใช้หลักกาลามสูตรร่วมกับแนวคิดเสรีนิยมมีความสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีวิจรรณญาณของพลเมือง โดยเฉพาะในยุคที่สื่อสังคมออนไลน์และการโฆษณาชวนเชื่อทางการเมืองมีอิทธิพลสูง หลักกาลามสูตรสอนให้ไม่ด่วนเชื่อหรือคล้อยตามผู้อื่นโดยปราศจากการไตร่ตรอง ซึ่งสอดคล้องกับ

แนวคิดเสรีนิยมที่เน้นการคิดอย่างเป็นอิสระโดยไม่ถูกครอบงำ ตัวอย่างเช่น ในการเลือกตั้งทั่วไป ประชาชนมักถูกโน้มน้าวด้วยคำสัญญาและภาพลักษณ์ของนักการเมือง การใช้หลักกาลามสูตรจะช่วยให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถวิเคราะห์นโยบายและผลงานของผู้สมัครอย่างมีเหตุผล โดยไม่หลงเชื่อเพียงเพราะคำโฆษณาหรือความนิยมชั่วคราว นอกจากนี้ ในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งทางความคิดอย่างรุนแรง การใช้หลักกาลามสูตรร่วมกับแนวคิดเสรีนิยมที่เน้นการเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น จะช่วยให้ประชาชนสามารถรับฟังและพิจารณาความคิดเห็นที่แตกต่างได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล โดยไม่ถูกชักจูงด้วยอารมณ์หรืออคติ อันจะนำไปสู่การลดความตึงเครียดและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางความคิดได้อย่างสร้างสรรค์

โดยสรุปแล้ว กาลามสูตรและแนวคิดเสรีนิยมมีจุดร่วมที่สำคัญในการส่งเสริมการใช้เหตุผลและวิจารณ์ญาณของปัจเจกบุคคล ทั้งสองแนวคิดต่างให้ความสำคัญกับเสรีภาพทางความคิดและการตัดสินใจด้วยตนเอง โดยไม่ยึดติดกับอำนาจหรือความเชื่อที่ไม่ผ่านการพิสูจน์ แม้จะมีที่มาต่างยุคสมัยและวัฒนธรรม แต่ทั้งกาลามสูตรและเสรีนิยมต่างมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพและเสรีภาพทางปัญญาของมนุษย์ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของสังคมประชาธิปไตยสมัยใหม่

กาลามสูตร กับแนวคิดอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism)

อรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism) เป็นแนวคิดทางปรัชญาการเมืองและจริยศาสตร์ที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะและการตัดสินใจทางการเมือง โดยมีหลักการสำคัญคือการประเมินความชอบธรรมของการกระทำหรือนโยบายจากผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น โดยถือว่าการกระทำหรือนโยบายใดที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่คนจำนวนมากที่สุดย่อมเป็นสิ่งที่พึงกระทำ (Bentham, 1789/2000) แนวคิดนี้มักสรุปด้วยวลีที่ว่า "การสร้างประโยชน์สูงสุดให้แก่คนจำนวนมากที่สุด" (The greatest happiness of the greatest number) (Mill, 1863/2001)

เจเรมี เบนธัม (Jeremy Bentham) นักปรัชญาชาวอังกฤษผู้เป็นต้นกำเนิดแนวคิดอรรถประโยชน์นิยมสมัยใหม่ ได้เสนอหลักการสำคัญว่า "ธรรมชาติได้วางมนุษย์ไว้ภายใต้การปกครองของความสุขและความทุกข์สองประการ" และ "สิ่งใดก็ตามที่จะพิสูจน์ได้ว่าเป็นสิ่งที่ดีจะพิสูจน์ได้ก็โดยแสดงให้เห็นว่าสิ่งนั้นนำไปสู่อีกสิ่งหนึ่งที่ถูกละเอมรับว่าดี" (Bentham, 1789/2000) กล่าวคือการตัดสินใจคุณค่าทางจริยธรรมของการกระทำหรือนโยบายใด ๆ

จำเป็นต้องพิจารณาจากผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นตามมา ไม่ใช่ตัดสินจากตัวการกระทำหรือนโยบายนั้นเองเพียงด้านเดียว

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกาลามสูตร ซึ่งเป็นหลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนา จะพบว่ามีความสอดคล้องกันในหลายประการ โดยพระพุทธองค์ทรงสอนให้ชาวกาลามะไม่ปลงใจเชื่อสิ่งต่าง ๆ โดยไม่ไตร่ตรอง แต่ให้พิจารณาด้วยตนเองว่าสิ่งใดเป็นกุศล ไม่มีโทษ ย่อมให้เกิดประโยชน์สุขเมื่อประพฤติปฏิบัติ ก็ควรยึดถือสิ่งนั้น ส่วนสิ่งใดเป็นอกุศล มีโทษ นำไปสู่ความเดือดร้อนเสื่อมเสีย ก็ควรละเว้น และพระองค์ยังทรงเสนอเกณฑ์การพิจารณาที่เรียกว่า "ความอุ่นใจ 4 ประการ" ได้แก่ 1) ถ้าทำดีแล้วผลดีมีจริง ตนก็จะได้ขึ้นสวรรค์ 2) ถ้าทำดีแล้วผลดีไม่มี ชาตินี้ก็ยังมีความสุข 3) ถ้าทำชั่วแล้วผลชั่วมีจริง ตนก็ไม่ได้ทำชั่ว จึงไม่ต้องไปสู่ทุกข์ 4) ถ้าทำชั่วแล้วผลชั่วไม่มี ตนก็บริสุทธิ์อยู่ดี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556) จะเห็นได้ว่า กาลามสูตรเน้นให้ประเมินความดีความชั่วของการกระทำจากผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเป็นสำคัญ ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดอรรถประโยชน์นิยมในทางรัฐศาสตร์

ในบริบทการเมืองปัจจุบัน การประยุกต์ใช้หลักกาลามสูตรร่วมกับแนวคิดอรรถประโยชน์นิยมมีความสำคัญอย่างยิ่งในการประเมินนโยบายสาธารณะและการตัดสินใจทางการเมือง โดยเฉพาะในประเด็นที่มีความขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ตัวอย่างเช่น ในกรณีของนโยบายเศรษฐกิจที่มักเป็นประเด็นถกเถียงในหลายประเทศ รวมถึงประเทศไทย เช่น นโยบายประชานิยม การใช้หลักกาลามสูตรในการพิจารณาผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงจากนโยบายเหล่านี้ โดยไม่ยึดติดกับอุดมการณ์ ความเชื่อทางการเมืองใดโดยเฉพาะ หรือแม้แต่ความชื่นชอบส่วนตัวที่มีต่อบุคคลหรือพรรคการเมืองใดเป็นพิเศษ แต่มุ่งพิจารณาว่านโยบายใดสร้างประโยชน์สูงสุดแก่คนจำนวนมากที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดอรรถประโยชน์นิยม จะช่วยให้การตัดสินใจทางนโยบายมีความรอบคอบและเป็นธรรมมากขึ้น

โดยสรุปแล้ว กาลามสูตรและแนวคิดอรรถประโยชน์นิยมมีความสอดคล้องกันในแง่ของการประเมินคุณค่าของการกระทำหรือนโยบายจากผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง ทั้งสองแนวคิดเน้นการพิจารณาผลที่เกิดขึ้นว่านำมาซึ่งประโยชน์สุขหรือโทษทุกข์แก่ผู้คน โดยไม่ยึดติดกับหลักการหรือความเชื่อที่ตายตัว นอกจากนี้ ทั้งกาลามสูตรและอรรถประโยชน์นิยมต่างส่งเสริมให้บุคคลใช้วิจารณญาณในการประเมินสถานการณ์และตัดสินใจด้วยตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมและการเมืองที่มุ่งเน้นผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ

กาลามสูตร กับแนวคิดเหตุผลนิยมในยุคเรืองปัญญา (Enlightenment Rationalism)

ยุคเรืองปัญญาหรือยุคแห่งการรู้แจ้ง (Age of Enlightenment) เป็นช่วงเวลาที่ขบวนการทางปัญญาได้เฟื่องฟูในทวีปยุโรป โดยเฉพาะในคริสต์ศตวรรษที่ 17 และ 18 ซึ่งนักคิดในยุคนี้ได้เน้นย้ำความสำคัญของเหตุผลและวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาความจริง มากกว่าการยึดถือตามคำสอนทางศาสนาหรือประเพณีที่มีมาแต่เดิม (Outram, 2019) โดยในยุคนี้ได้เกิดกระบวนการค้นคว้าใหม่ทางการศึกษาที่เรียกว่า การศึกษาเชิงประจักษ์ (Empirical Study) ซึ่งเน้นการค้นคว้าทดลองและพิสูจน์ความรู้ต่าง ๆ ด้วยวิธีการเชิงประจักษ์ แทนที่จะเชื่อตามตำราหรือคำบอกเล่าดั้งเดิม

นักปรัชญาคนสำคัญในยุคนี้ เช่น เรอเน เดการ์ต (René Descartes) ได้วางรากฐานของการใช้เหตุผลในการแสวงหาความจริง โดยเสนอวิธีการสงสัยทุกสิ่ง (Methodic Doubt) เพื่อค้นหาความจริงที่ไม่อาจสงสัยได้ ซึ่งนำไปสู่ประโยคอมตะ "ฉันคิด ดังนั้นฉันจึงดำรงอยู่" (Cogito, ergo sum) (Newman, 2024) แนวคิดนี้ได้กลายเป็นรากฐานสำคัญของปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่

ยุคเรืองปัญญายังเป็นยุคที่แนวคิดมนุษยนิยมเบ่งบาน ปัญญาชนหันมาให้คุณค่าแก่ศักยภาพและพลังแห่งเหตุผลของมนุษย์มากขึ้น โดยเชื่อว่ามนุษย์สามารถใช้สติปัญญาของตนเองเข้าใจความเป็นจริงของธรรมชาติทั้งทางกายภาพ จริยธรรม ไปจนถึงการปกครองสังคม โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาอำนาจเหนือธรรมชาติหรือยอมรับกรอบจารีตประเพณีที่มีมาแต่เดิม ดังคำขวัญประจำใจของนักคิดในยุคนี้ที่ว่า "กล้าที่จะใช้ปัญญาของตนเอง" (Sapere aude) ตามที่อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) ได้กล่าวไว้ (Kant, 1784/1996)

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบแนวคิดเหตุผลนิยมในยุคเรืองปัญญากับกาลามสูตร จะพบว่า มีจุดร่วมที่สำคัญคือ การเน้นให้มนุษย์ใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองหาความจริงด้วยตนเอง ไม่ด่วนปลงใจเชื่อสิ่งต่าง ๆ อย่างมง่าย โดยไม่ผ่านการคิดวิเคราะห์ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนานั้นได้มีการระบุไว้ในกาลามสูตรถึง "การอย่าปลงใจเชื่อเพราะเหตุ 10 ประการ" อันได้แก่ ข่าวลือ ตำรา การคาดคะเน ตรรกะ เป็นต้น แต่ให้ยึดมั่นกับการพิจารณาด้วยปัญญาเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในรายละเอียด จะพบว่ากระบวนการใช้ "ปัญญา" ตามแนวพุทธกับการใช้ "เหตุผล" แบบตะวันตกยังมีข้อแตกต่างที่สำคัญอยู่ กล่าวคือ การใช้เหตุผลในแบบตะวันตกนั้น มักอาศัยตรรกะ (Logic) การอนุมาน (Inference) และการใช้เหตุผลอย่าง

เป็นระบบ (Systematic Reasoning) เป็นเครื่องมือสำคัญ (Roskin et al., 2017) แต่ในทางพระพุทธศาสนานั้น ตรรกะ การอนุมาน หรือการคิดตรรกะตรงตามเหตุผล กลับเป็นสิ่งที่ถูกจัดอยู่ในฐานะ 10 ประการที่ไม่ควรเชื่อในกาลามสูตร

ทั้งนี้เพราะ "ปัญญา" ในความหมายของพระพุทธศาสนานั้น เป็นสิ่งที่ลึกซึ้งเหนือกว่ากระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลทั่วไป แต่หมายถึงญาณหยั่งรู้ถึงสัจธรรมอันประณีต ซึ่งเป็นการบรรลุปัญญาเห็นแจ้งในอริยสัจอันเอง (พระพรหมคุณาภรณ์, 2556) การเข้าถึงปัญญาในความหมายนี้ จึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ แต่ยังรวมถึงการพัฒนาจิตและปัญญาผ่านการปฏิบัติธรรมและการเจริญสติอีกด้วย

ในบริบทการเมืองร่วมสมัย การบูรณาการหลักกาลามสูตรกับแนวคิดเหตุผลนิยมในยุคเรื่องปัญญามีความสำคัญอย่างยิ่งในการรับมือกับความท้าทายของยุคข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะในสภาวะที่ข่าวลวงและทฤษฎีสมคบคิดแพร่กระจายอย่างรวดเร็วผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ตัวอย่างเช่น ในกรณีของการระบาดใหญ่ของโควิด-19 หรือการถกเถียงประเด็นนโยบายสาธารณะที่ซับซ้อนอย่างการปฏิรูปการศึกษาและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การนำหลักกาลามสูตรมาใช้ร่วมกับแนวคิดเหตุผลนิยม โดยเน้นการพิจารณาข้อมูลเชิงประจักษ์และการใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการตรวจสอบข้อเท็จจริง จะช่วยยกระดับการอภิปรายทางการเมืองให้อยู่บนพื้นฐานของเหตุผลและหลักฐานมากขึ้น แทนที่จะตัดสินด้วยความเชื่อส่วนตัวหรืออคติทางการเมือง อันจะนำไปสู่การตัดสินใจเชิงนโยบายที่มีคุณภาพมากขึ้น

สรุปได้ว่า กาลามสูตรและแนวคิดเหตุผลนิยมในยุคเรื่องปัญญามีจุดร่วมที่สำคัญในการส่งเสริมการใช้ปัญญาและเหตุผลในการแสวงหาความจริง โดยไม่ยึดติดกับความเชื่อดั้งเดิมหรืออำนาจใดโดยปราศจากการพิจารณา อย่างไรก็ตาม มีความแตกต่างในแง่ความลุ่มลึกของการพิจารณา เพราะหลักตรรกะที่แนวคิดเหตุผลนิยมใช้นั้น กาลามสูตรยังถือว่าเป็นฐานะที่ยังไม่ควรปลงใจเชื่อ ด้วยมองว่าปัญญาเป็นสิ่งที่ลึกซึ้งกว่าเพียงการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ แต่รวมถึงการพัฒนาจิตและปัญญาผ่านการปฏิบัติธรรมด้วย

กาลามสูตร กับแนวคิดประชาธิปไตย (Democracy)

ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่ยึดหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน โดยประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศ ผ่านกลไกต่าง ๆ เช่น การเลือกตั้งผู้แทน การออกเสียงประชามติ และการแสดงความคิดเห็น (Dahl, 2020) ระบอบประชาธิปไตยจึงให้ความสำคัญกับ "เสรีภาพ" และ "ความเสมอภาค" ของพลเมืองทุกคนในการ

มีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง อย่างไรก็ตาม การปกครองระบอบประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จและมีเสถียรภาพมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพและวุฒิภาวะของประชาชนเป็นสำคัญ (Diamond, 2015)

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับหลักกาลามสูตร จะเห็นได้ว่ากาลามสูตรนับเป็นหลักธรรมสำคัญที่มีส่วนช่วยส่งเสริมวุฒิภาวะของพลเมืองให้สอดคล้องกับวิถีประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ เพราะกาลามสูตรได้สอนให้ประชาชนรู้จักคิดวิเคราะห์ ใช้วิจารณญาณในการรับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ไม่หลงเชื่อโฆษณาชวนเชื่อหรือคำสัญญาของนักการเมืองที่ขาดเหตุผลรองรับ หากแต่ต้องพิจารณาไตร่ตรองให้ถ้วนถี่ด้วยตนเองว่า นโยบายใดเป็นประโยชน์เป็นโทษอย่างไร ก่อนที่จะตัดสินใจเลือกผู้แทนหรือพรรคการเมือง

กาลามสูตรได้ระบุถึงหลักการ 10 ประการที่ไม่ควรเชื่อโดยปราศจากการพิจารณา ได้แก่ อย่าเชื่อเพราะฟังตามกันมา, อย่าเชื่อเพราะถือสืบๆ กันมา, อย่าเชื่อเพราะชาวเล่าลือ, อย่าเชื่อเพราะอ้างตำราหรือคัมภีร์, อย่าเชื่อเพราะตรรกะ, อย่าเชื่อเพราะอนุমান, อย่าเชื่อเพราะคิดตรองตามแนวเหตุผล, อย่าเชื่อเพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว, อย่าเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้, และอย่าเชื่อเพราะนับถือว่าท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา (พระพรหมคุณาภรณ์, 2556) หลักการเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) ซึ่งเป็นทักษะสำคัญสำหรับพลเมืองในยุคข้อมูลข่าวสาร (Livingstone, 2004)

สังคมใดก็ตามที่ประชาชนส่วนใหญ่มีวุฒิภาวะในการใช้ปัญญาพิจารณาตัดสินใจหาบ้านเมืองตามแนวทางกาลามสูตร โอกาสที่ประชาธิปไตยจะเจริญมั่นคงและสร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่ประชาชนอย่างแท้จริงย่อมมีมากกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับสังคมที่ประชาชนขาดวิจารณญาณ มักถูกครอบงำทางความคิดได้ง่าย (Putnam, 2000) การส่งเสริมให้ประชาชนมีทักษะการคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลจึงเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ

นอกจากนี้ กาลามสูตรยังสอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (Civic Education) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตย (Galston, 2001) โดยการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบของตนในฐานะพลเมือง รวมถึงการมีทักษะในการวิเคราะห์และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

อย่างไรก็ตาม มีข้อควรพิจารณาว่า แม้กาลามสูตรจะส่งเสริมการใช้วิจารณญาณ แต่ก็ไม่ได้ปฏิเสธความสำคัญของผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญโดยสิ้นเชิง หากแต่สอนให้พิจารณาคำสอนหรือ

ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ อย่างรอบคอบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ (Deliberative Democracy) ที่เน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการใช้เหตุผลร่วมกันในการตัดสินใจทางการเมือง (Gutmann & Thompson, 2004)

ในบริบทการเมืองปัจจุบัน การประยุกต์ใช้หลักกาลามสูตรร่วมกับแนวคิดประชาธิปไตยมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบอบการปกครองโดยประชาชน โดยเฉพาะในยุคที่ประชาธิปไตยในหลายประเทศกำลังเผชิญกับความท้าทาย ทั้งจากการแทรกแซงของข้อมูลเท็จ การแบ่งขั้วทางความคิด และการเติบโตของนโยบายประชานิยม ตัวอย่างเช่น ในการเลือกตั้งทั่วไปของไทยปี 2566 ที่มีการแข่งขันสูงระหว่างพรรคการเมืองต่าง ๆ มีการหาเสียงด้วยนโยบายประชานิยมและคำสัญญาที่เกินจริง เช่น การขึ้นค่าแรงขั้นต่ำแบบก้าวกระโดด การแจกเงินดิจิทัลโดยบอกว่าไม่ใช้งบประมาณแผ่นดิน เป็นต้น การนำหลักกาลามสูตรมาใช้จะช่วยให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถวิเคราะห์นโยบายอย่างรอบด้าน ไม่หลงเชื่อคำโฆษณาชวนเชื่อหรือข่าวลวงที่แพร่กระจายในสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยที่ต้องการพลเมืองที่มีความรู้และมีส่วนร่วมอย่างมีวิจารณญาณ นอกจากนี้ ในกรณีการถกเถียงประเด็นสำคัญทางการเมือง เช่น การแก้ไขรัฐธรรมนูญ การลดความเหลื่อมล้ำ เป็นต้น การใช้หลักกาลามสูตรจะช่วยส่งเสริมการรับฟังและพิจารณาข้อดีข้อเสียของแต่ละแนวทางอย่างรอบด้าน แทนที่จะด่วนสรุปหรือเชื่อตามกระแสสังคม อันเป็นรากฐานสำคัญของกระบวนการประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ (Deliberative Democracy) ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจเชิงนโยบายที่มีคุณภาพและได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย

สรุปได้ว่า กาลามสูตรมีความสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยในหลายประการ โดยเฉพาะการส่งเสริมให้ประชาชนใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจทางการเมือง ไม่หลงเชื่อข้อมูลหรือคำโฆษณาโดยปราศจากการไตร่ตรอง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาพลเมืองที่มีคุณภาพในระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้ กาลามสูตรยังสอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองและแนวคิดประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ อันเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

การนำกาลามสูตรไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาการเมืองร่วมสมัย

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบกาลามสูตรกับแนวคิดทางรัฐศาสตร์ต่างๆ ข้างต้น เราสามารถนำหลักการของกาลามสูตรมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาการเมืองร่วมสมัยได้หลายประการ ดังนี้:

1. การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง: บุรณาการหลักการของกาลามสูตรเข้ากับหลักสูตรการศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การใช้วิจารณญาณ และการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลและเหตุผล สอดคล้องกับแนวคิดเสรีนิยมและประชาธิปไตยที่เน้นการพัฒนาศักยภาพของพลเมือง

2. การส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ: นำหลักการของกาลามสูตรมาใช้ในการพัฒนาทักษะการวิเคราะห์และประเมินข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะในยุคดิจิทัล เพื่อให้ประชาชนสามารถแยกแยะข้อเท็จจริงจากข่าวลวงและโฆษณาชวนเชื่อได้ สอดคล้องกับแนวคิดเหตุผลนิยมในยุคเรื่องปัญญาที่เน้นการใช้เหตุผลและหลักฐานเชิงประจักษ์

3. การพัฒนากระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบาย: ประยุกต์ใช้หลักการของกาลามสูตรในการกำหนดนโยบายสาธารณะ โดยเน้นการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์และการวิเคราะห์ผลกระทบอย่างรอบด้าน สอดคล้องกับแนวคิดอรรถประโยชน์ที่เน้นการพิจารณาผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง

4. การส่งเสริมวัฒนธรรมการถกเถียงทางการเมือง: นำหลักการของกาลามสูตรมาใช้ในการพัฒนาวัฒนธรรมการอภิปรายและถกเถียงทางการเมืองที่อยู่บนพื้นฐานของเหตุผลและการเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง สอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ

5. การปฏิรูประบบราชการและการบริหารรัฐกิจ: ประยุกต์ใช้หลักการของกาลามสูตรในการพัฒนาระบบราชการที่มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน โดยเน้นการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลและเหตุผล สอดคล้องกับแนวคิดธรรมาภิบาลและการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษานี้คือ การค้นพบความเชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งระหว่างหลักกาลามสูตรกับแนวคิดทางรัฐศาสตร์ตะวันตก ซึ่งนำไปสู่การพัฒนารอบแนวคิดใหม่ในการบูรณาการภูมิปัญญาตะวันออกเข้ากับทฤษฎีการเมืองสมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นการพัฒนาวิจารณญาณของพลเมืองและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีคุณภาพ การศึกษานี้ยังนำเสนอแนวทางใหม่ในการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาเพื่อตอบโจทย์ความท้าทายทางการเมืองในยุคดิจิทัล เช่น การพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อและการคิดวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร นอกจากนี้ ยังเสนอมุมมองใหม่ในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาเพื่อ

สร้างความเป็นพลเมืองที่ผสมผสานการคิดวิเคราะห์เข้ากับคุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนแนวทางการยกระดับวัฒนธรรมการถกเถียงทางการเมืองที่เน้นการใช้เหตุผลและการเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง องค์ความรู้เหล่านี้เปิดมิติใหม่ในการประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลในสังคมร่วมสมัย

สรุป

การวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างหลักกาลามสูตรในพระพุทธศาสนากับแนวคิดทางรัฐศาสตร์สมัยใหม่ได้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงที่น่าสนใจระหว่างภูมิปัญญาตะวันออกโบราณกับทฤษฎีการเมืองตะวันตก โดยพบว่ากาลามสูตรมีความสอดคล้องกับอุดมการณ์และทฤษฎีทางการเมืองหลายประการ ทั้งในแง่ของแนวคิดเสรีนิยม อรรถประโยชน์นิยม เหตุผลนิยมในยุคเรืองปัญญา และอุดมการณ์ประชาธิปไตย

ความสอดคล้องดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า แม้กาลามสูตรจะเป็นคำสอนที่เกิดขึ้นเมื่อกว่า 2,500 ปีมาแล้ว แต่เนื้อหาสาระยังคงมีความทันสมัยและสามารถประยุกต์ใช้กับบริบททางการเมืองร่วมสมัยได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักการไม่ด่วนเชื่ออะไรง่าย ๆ แต่ต้องพิจารณาไตร่ตรองอย่างมีวิจารณญาณด้วยตนเอง รวมถึงการประเมินสิ่งต่าง ๆ จากคุณและโทษที่เกิดขึ้นจริงเป็นสำคัญ

การนำหลักการของกาลามสูตรมาประยุกต์ใช้ในมิติต่าง ๆ ของการพัฒนาการเมืองร่วมสมัย จะช่วยส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีคุณภาพ โดยเน้นการใช้เหตุผล การคิดวิเคราะห์ และการตัดสินใจอย่างรอบคอบ ตัวอย่างเช่น ในช่วงการหาเสียงเลือกตั้งที่พรรคการเมืองนำเสนอนโยบายประชานิยมหรือให้คำสัญญาที่เกินจริง ประชาชนสามารถใช้หลักกาลามสูตรในการพิจารณาถึงความเป็นไปได้ ผลกระทบระยะยาว และความคุ้มค่าของนโยบายเหล่านี้ แทนที่จะเชื่อตามคำโฆษณาหรือกระแสความนิยมเพียงอย่างเดียว อันจะนำไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตยที่มีเสถียรภาพและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

ในท้ายที่สุด การศึกษาเปรียบเทียบนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้เราเข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างภูมิปัญญาตะวันออกกับตะวันตกเท่านั้น แต่ยังเปิดมุมมองใหม่ในการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเมืองและสังคมร่วมสมัย การผสมผสานจุดแข็งของทั้งสองแนวคิดอาจนำไปสู่การสร้างสรรกระบอบการปกครองและวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีคุณภาพ ส่งเสริม

การใช้ปัญญาและวิจารณญาณของพลเมือง อันจะเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตยที่ยั่งยืนและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2555). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 32). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พลีธัมม์.
- _____. (2556). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพฯ: พิมพ์พระพุทธานุภาพธรรมสภา.
- Bentham, J. (2000). *An introduction to the principles of morals and legislation*. Kitchener, Ontario: Batoche Books. (Original work published 1789)
- Dahl, R. A. (2020). *On democracy*. (2nd ed.). New Haven, CT: Yale University Press.
- Diamond, L. (2015). *In search of democracy*. New York, NY: Routledge.
- Galston, W. A. (2001). Political knowledge, political engagement, and civic education. *Annual Review of Political Science*, 4(1), 217-234.
- Gutmann, A., & Thompson, D. (2004). *Why deliberative democracy?*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Kant, I. (1996). An answer to the question: What is enlightenment? In J. Schmidt (Ed.), *What is Enlightenment?: Eighteenth-century answers and twentieth-century questions* (pp. 58-64). Berkeley, CA: University of California Press. (Original work published 1784)
- Larmore, C. (2004). Liberal and Republican Conceptions of Freedom. In D. Weinstock & C. Nadeau (Eds.), *Republicanism: History, Theory, and Practice* (pp. 96-119). London: Frank Cass.

- Livingstone, S. (2004). Media literacy and the challenge of new information and communication technologies. *The Communication Review*, 7(1), 3-14.
- Mill, J. S. (2001). *Utilitarianism*. Kitchener, Ontario: Batoche Books. (Original work published 1863)
- Mill, J. S. (2015). *On Liberty, Utilitarianism and Other Essays* (2nd ed.). Oxford, UK: Oxford University Press. (Original work published 1859)
- Newman, L. (2024). Descartes' Epistemology. In E. N. Zalta & U. Nodelman (Eds.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2024 ed.). Retrieved from <https://plato.stanford.edu/archives/sum2024/entries/descartes-epistemology/>
- Outram, D. (2019). *The Enlightenment* (4th ed.). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York, NY: Simon & Schuster.
- Roskin, M. G., Cord, R. L., Medeiros, J. A., & Jones, W. S. (2017). *Political science: An introduction* (14th ed.). New York, NY: Pearson.
- Schmidt, J. (Ed.). (1996). *What Is Enlightenment?: Eighteenth-century Answers and Twentieth-century Questions*. Berkeley, CA: University of California Press.